

ՀԱՆԳԻՍՏ

ՆՈՐԻՆ ՍՐԲՈՒԹՅՈՒՆ ՀԱՄԱՅՆ ՎՐԱՅ
ՊԱՏՐԻԱՐԷ-ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ Տ. Տ. ԵԹՐԵՄ Բ-Ի
(1896—1972)

Համայն Վրաց Պատրիարք-կաթողիկոս, Նորին Սրբություն Տ. Տ. Եփրեմ Բ-ն ապրիլի 7-ին (Ռին տոմարով), Ավագ ուրբաթ օրը, Թբիլիսիի վրաց կաթողիկոսարանում 76 տարեկան հասակում կնքում է իր մահկանացուն:

Վրաց քույր եկեղեցին և հավատավոր ժողովուրդը ծանր կորուստ են կրում:

Վրաց եկեղեցու նորընտիր տեղապահ տ. Դավիթ միտրոպոլիտը՝ Հայոց Հայրապետին ողղված իր մասնավոր հեռագրով, գոծում էր Վրաց եկեղեցու կրած կորստի մասին:

Հայոց Հայրապետը՝ մեղմելու համար քույր եկեղեցու մեծ վիշտը, որոշում է անձամբ մասնակցել թաղման արարողություններին և իր եղբայրական մխիթարության և սիրտհանքի խոսքը ասել հանուն Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի և հայ եկեղեցու:

Ապրիլի 11-ին, երեքշաբթի օրը, ժամը 23.40-ին, Վեհափառ Հայրապետը գնացքով մեկնում է Թբիլիսի:

Այս տխուր առիթով Վեհափառ Հայրապետին ընկերակցում են, որպես հայ եկեղեցու պատվիրակություն, վրահայոց թեմի առաջնորդ տ. Կոմիտաս եպս. Տեր-Ստեփանյանը, տ. Գևորգ վրդ. Սերաբյանը՝ որպես գալազանակիր, և դիվանապետ Հայկ Առաքելյանը:

Ապրիլի 12-ին, չորեքշաբթի օրը, առավոտյան ժամը 10.30-ին, գնացքը ժամանում է Թբիլիսի: Տակավին «Նավթուղի» կայարա-

նում Հայոց Հայրապետին դիմավորում և քահպալայան խոսք է ասում վրահայոց թեմի առաջնորդ տ. Կոմիտաս եպս. Տեր-Ստեփանյանը, թեմական և եկեղեցական խորհուրդների անդամների ու քահանայից դասի ողնկցությամբ:

Կես ժամ անց գնացքը հասնում է Թբիլիսիի քաղաքային կայարան, ուր Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին դիմավորում են վրաց կաթողիկոսական նորընտիր տեղապահ տ. Դավիթ միտրոպոլիտը, եպիսկոպոսաց և քահանայից դասով հանդերձ:

Հայոց Հայրապետին ողջունում ու բարի գալուստ է մաղթում նաև Վրացական ՍՍՀ Մինիստրների սովետին ատրնեթեր կրոնական գործերի լիազոր պրն. Դիմիտրի Շալոտաշվիլին և այլ անձինք:

Վեհափառ Հայրապետը կայարանում իր խորին վիշտն ու ցավակցությունն է հայտնում եղբայրական վրաց եկեղեցու հոգևոր ու աշխարհիկ ներկայացուցիչներին և նրա հավատավոր ժողովրդին՝ հանգուցյալ Տ. Տ. Եփրեմ Պատրիարք-կաթողիկոսի մահվան տխուր առիթով:

Իր պատասխան խոսքում տ. Դավիթ միտրոպոլիտը, հանուն վրաց եկեղեցու և հավատավոր ժողովրդի, խորին շնորհակալություն է հայտնում Հայոց Հայրապետին և երախտագիտության խոսք ասում, որ Նորին Սրբությունը անձամբ եկել է Թբիլիսի՝ վրաց եկեղեցու վիշտը կիսելու համար:

Այնուհետև Վեհափառ Հայրապետը Իր շքախմբով առաջնորդվում է «Իվերիա» հյուրանոցի Իրեն հատկացված հարկաբաժին, որպես վրացական քույր եկեղեցու պատվավոր հյուր:

Ժամը 18-ին, Վեհափառ Հայրապետի նախագահությամբ, հայ եկեղեցու պատվիրապետները և Սիոն Մայր եկեղեցում, կույրությունը վրաց ա. Սիոն Մայր եկեղեցում, ուր դրված էր Ս. Տ. Եփրեմ Բ կաթողիկոսի դագաղը, կատարում է հոգեհանգստյան մասնավոր արարողություն:

Ժամը 20-ին վրաց եկեղեցու խորհուրդը թաղման արարողություններին մասնակցելու համար Թբիլիսի ժամանած հյուրերի պատվին «Իվերիա» հյուրանոցի ճաշարահում տալիս է ընթրիք, որին ներկա են լինում Հայոց Հայրապետը՝ Իր շքախմբով, նաև Կիևի և Ուկրաինայի տ. Ֆիլարետ միտրոպոլիտը, տ. Պիտրիմ արքեպիսկոպոսը, Կրասնոդարի և Կուրսկի տ. Ալեքսի արքեպիսկոպոսը և նրանց ուղեկցող այլ անձինք, որոնք կազմում են ռուս եկեղեցու պատվիրակությունը այս տխուր առիթով:

Ամենապատիվ տ. Դավիթ միտրոպոլիտի առաջարկով ոգեկոչվում է հիշատակը հանգուցյալ Ս. Տ. Եփրեմ Բ-ի:

Այնուհետև Վեհափառ Հայրապետը բաժակ է բարձրացնում տ. Դավիթ միտրոպոլիտի և ապա Համայն Ռուսաց և Մոսկվայի Պատրիարք, Նորին Սրբություն Պիմենի կենացը:

Պատասխան շնորհակալական խոսքեր են ասում Հայոց Հայրապետին տ. Դավիթ և տ. Ֆիլարետ միտրոպոլիտները:

Ապրիլի 13-ին, հինգշաբթի, ժամը 10—16-ը, վրաց ա. Սիոն եկեղեցում տեղի է ունենում հոգեհանգստյան ա. պատարագ և թաղման կարգ, որ կատարում են պատշաճ շուքով վրաց կաթողիկոսական նորընտիր տեղապառն տ. Դավիթ միտրոպոլիտը, տ. Իլիա միտրոպոլիտը, տ. Ջինովի եպիսկոպոսը և ռուս պրավոսլավ եկեղեցու պատվիրակներ տ. Ֆիլարետ միտրոպոլիտը, տ. Պիտրիմ արքեպիսկոպոսը, տ. Ալեքսի արքեպիսկոպոսը և այլ շուք բաժնի վրացի և ռուս հոգեվորականներ:

Հոգեհանգստյան ա. պատարագին և թաղման արարողությանը ներկա է լինում Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը՝ ի գլուխ հայ եկեղեցու պատվիրակության, վրահայոց թեմական և եկեղեցական խորհուրդների անդամները և Թբիլիսիի հայոց քահանայից դարձ:

Դարձանական խոսքով հանդես է գալիս Վեհափառ Հայրապետը:

«Ձի բարի կամ գի վայելուչ, գի բնական եղբարք ի միասին»:

Սգակիր եղբայրներ Մեր և ժողովուրդ:

Համայն Վրաստանի կաթողիկոս Եփրեմ Բ Հայրապետը ոչ ես է մեր մեջ, այլ հանգյալ ի Տեր: Եվ անսովորական Մենք այստեղ ենք, ձեր կողքին, որպեսզի միասին աղոթենք Նրա հոգվում խաղաղության համար և միասին մխիթարվենք սուրբ Հոգվով:

Մենք աղոթներգում պատվիրում է եղբայրներին միշտ միասին լինել թե՛ ուրախության և թե՛ տխրության պահերին: Մենք ձեր եղբայրներն ենք հարազատ և ահա թե ինչու Հայաստանից եկանք՝ ձեր կողքին լինելու համար, ձեր վշտի այս ժամին: Եվ ճիշտ այս պահին, Մեր հատուկ կարգադրությամբ տխուր և դանդաղ դողանքում են նաև զանգակները մեր Մայր Աթոռ ս. Էջմիածնի և բարձրանում են դեպի երկինք աղոթքները մեր միաբանության, վասն հանգստյան հոգվում Եփրեմ Բ կաթողիկոսի:

Մեր հայրապետական առաջին իսկ օրերից անձամբ ճանաչեցինք ձեր հանգուցյալ Հայրապետին և մնացինք մինչև Նրա կյանքի վերջը՝ բարեկամներ, հոգևոր եղբայրներ ու գործակիցներ: Մենք միշտ եղբայրական սիրով և զննատանջով համակված ենք եղել դեպի Եփրեմ կաթողիկոսի անձնավորությունը: Նա լուսամտի և զարգացած հոգևոր մի դեմք էր աշխուժով ու եռանդով լեցուն, նվիրված իր սուրբ եկեղեցուն և իր ժողովրդին: Եփրեմ Բ կաթողիկոսը ժրջան և հավատավոր մի գործիչ էր՝ եկեղեցիների միջև մերձեցման և սերտ գործակցության ուղղության ճշմարիտ Էկումենիկ ոգով տոգորված: Նա միաժամանակ անձանքույր ու հարատև քարոզիչ ու շատազովմ էր աշխարհի խաղաղության և ժողովուրդների բարեկամության նվիրական գաղափարներին և վերջապես Նորին Սրբությունը ջերմ մի հայրենապետ էր, բառին ամենաազնիվ իմաստով, այնպես, ինչպես եղել էին բոլոր վրացի մեն հայրապետները պատմության ընթացքում: Առանձնապես Մեզ համար մխիթարական էր հաստատել, որ Եփրեմ կաթողիկոսը նախանձախնդիր էր վրացոց և հայոց եկեղեցիների ու ժողովուրդների անխախտ եղբայրության ամրապնդման:

Թե՛ն հառաջացած տարիքի մեջ էր Նա, սակայն անշուշտ տակավին երկար տարիներ պիտի կարողանար իր աշխատանքը շարունակել, եթե այսքան անսպասելի կերպով Նրա կյանքի թելը չկտրվեր:

Վշտահար սրտով Մենք խոնարհվում ենք Նրա հիշատակի առջև, աղոթում ենք, որ Աստված Նրա հոգին քաղցրությամբ ընդունի և արժանացնի երկնից արքայության և սուրբ Հոգով մխիթարի ձեզ բոլորդ, սիրեցյալ եղբայրներ Մեր և սգակիր ժողովուրդ:

Այժմ, երբ դուք և մենք բոլորս պատրաստվում ենք սուրբ աղոթքներով և երգե-

ԵՐԶԱՆԿԱԶԻՇԱՏԱԿ ՆՈՐԱ ՍՐԲՈՒԹՅՈՒՆ Տ. Տ. ԵՓՐԵՄ Բ

րով հողին հանձնել անհնչացած մարմինը եփրեմ Բ Պատրիարք-կաթողիկոսի, Մենք հավատում ենք նաև, որ Նրա հոգին աներկույթ կերպով բարձրանում է դեպի ամբողջ մյուս կյանքի՝ հավիտենական կյանքի, որի հույսով ապրեց ու գործեց մի ամբողջ կյանք հանգուցյալ ձեր Հայրապետը:

Հավերժական լույս և խաղաղություն Նրա հոգվում:

«Քրիստոս յարեալ ի մեռելոց»:

Դամբանական խոսք են ասում նաև տ. Դավիթ և տ. Պիտրիմ միտրոպոլիտները: Այնուհետև եկեղեցական հանդիսավոր թափոփով հանգուցյալ Ս. Տ. Եփրեմ Բ-ի աճյունը հողին է հանձնվում վրաց ա. Սիոն եկեղեցում՝ ի շարս վրաց ալլ հանգուցյալ կաթողիկոսների:

Ժամը 19-ին «Լվերիա» հյուրանոցի ճաշարանում տրվում է պաշտոնական ճաշկերույթ, որին մասնակցում են շուրջ երկու հարյուր հոգի:

Ծաշկերույթի ժամանակ տ. Դավիթ միտրոպոլիտը ոգևոյում է կյանքն ու գործը Ս. Տ. Եփրեմ կաթողիկոսի, և բոլոր ներկաները հոտնկայա հարգում են հանգուցյալ Հայրապետի հիշատակը:

Ծաշկերույթին Վեհափառ Հայրապետը խոսք առնելով մի անգամ ևս իր հարգանքի տուրքը մատուցեց հանգուցյալ կաթողիկոսի անձին ու գործունեության նկատմամբ և ոգևոյեց ջերմ խոսքերով իր եղբայրական սիրտ զգացումները հանդեպ լուսահոգի Կալիստոս և Մելքիսեդեկ վրաց կաթողիկոսներին, որոնց անձնապես ճանաչելու և բարձրորեն գնահատելու պատեհությունն էր ունեցել:

Վեհափառ Հայրապետը հարազատ արտահայտիչը հանդիսացավ համայն հայ հոգևորականության և ժողովրդի՝ իր ամենաջերմ իղձը հայտնելով, որ բոլորս պետք է նաև մեր օրերին ալելի և ալելի ամրապնդենք բազմադարյան եղբայրության դաշինքը վրացական և հայկական եկեղեցիների և ժողովուրդների միջև, որը խաթալված է ալելի բան 2000 տարիների անխախտ բարեկամությամբ, ստեղծարար աշխատանքով և մանավանդ հանուն քրիստոնեական հավատքի և քաղաքակրթության արժեքների միատեղ պաշտպանության, համախ մեր երկու ժողովուրդների ազնվագույն զավակների նահատակության գնով:

Իր խոսքը վերջացրեց Վեհափառ Հայրապետը, բաժակ առաջարկելով կաթողիկոսական տեղապահ, Նորին Ամենապատվություն Դավիթ միտրոպոլիտի կենացը՝ մաղթելով, որ մոտ ապագային վերանա սգո քողը վրաց հայրապետական Աթոռի վրայից և վրացական պրավոսլավ պատմական եկեղեցին շա-

րունակի իր սուրբ առաքելությունը իր ժողովրդի ծոցի մեջ և միջեկեղեցական միջազգային կյանքում:

Ապա ելույթ են ունենում ներկաներից շատերը:

Ապրիլի 14-ին, ուրբաթ օրը, ժամը 10-ին, Վեհափառ Հայրապետը իր ջրախմբով այցելում է տ. Դավիթ միտրոպոլիտին, որն ի պատիվ Հայոց Հայրապետի կազմակերպել էր նախաճաշ, որին ներկա են լինում վրացի և ռուս բարձրաստիճան հոգևորականներ:

Ժամը 11-ին Վեհափառ Հայրապետը իր ջրախմբով այցելում է Վրացական ՍՍՀ Միևնադրների տվեռին առընթեր կրոնական գործերի լիազոր պրն. Դիմիտրի Շալուտաշվիլուն:

Հայոց Հայրապետի և պրն. լիազորի միջև տեղի է ունենում ջերմ զրույց, արտագին մթնոլորտում:

Ժամը 12-ին Վեհափառ Հայրապետը այցելում է Թբիլիսիի հայոց ա. Գևորգ եկեղեցի, որտեղ Նրան սպասում էր հավատացյալների խումբերում բազմությունը: Տեղի է ունենում ժամերգություն, որն ավարտվում է Վեհափառ Հայրապետի օրհնության խոսքով:

Ժամը 13.30-ին Թբիլիսիի հայոց առաջնորդարանում տեղի է ունենում վրահայոց թեմական խորհրդի նիստը, Վեհափառ Հայրապետի նախագահությամբ:

Ժամը 14.30-ին ամենապատիվ տ. Դավիթ միտրոպոլիտը կազմակերպում է հրաժեշտի ճաշկերույթ, որի ընթացքում բաժակաճառեր են արտասանում ինքը՝ տ. Դավիթ միտրոպոլիտը, Վեհափառ Հայրապետը, տ. Գայուս եպիսկոպոսը, տ. Կոմիտաս եպիսկոպոսը և վրահայոց թեմական խորհրդի նախագահ պրն. Սուրեն Ավչյանը:

Ժամը 16-ին Վեհափառ Հայրապետը իր ջրախմբով ուղևորվում է դեպի ա. Էջմիածին:

Միևնջև Վրաստանի սահմանը Հայոց Հայրապետին, իր ջրախմբով ուղեկցում է տ. Դավիթ միտրոպոլիտը:

Նույն օրը, երեկոյան ժամը 20.30-ին, Վեհափառ Հայրապետը իր ջրախմբով ժամանում է Մայր Աթոռ:

• • •

Հանգուցյալ Ս. Եփրեմ Բ-ը ծնվել է 1896 թվականին Գորիի շրջանի Դոխի գյուղում, սարկալագի ընտանիքում:

Նա իր սկզբնական կրթությունն ստանում է Գորիի քաղաքի հոգևոր ուսումնարանում և այն գերազանց գնահատականներով ավարտում է 1912 թվականին: Այնուհետև նա ընդունվում է Թբիլիսիի հոգևոր սեմինարիան,

որը հաջողությամբ ավարտում է 1918 թվականին: Ապա ընդունվում է Թբիլիսիի նորաբաց համալսարանի պատմական ֆակուլտետը և այն ավարտում 1926 թվականին:

Համալսարանն ավարտելուց անմիջապես հետո նա ընդունում է հոգևոր կոչում և վերանվանվում Եփրեմ: Շնորհիվ իր նվիրված և ծրացան գործունեության, նա հինգ տարվա ընթացքում քարձրանում է եպիսկոպոսական ստորինների:

1945 թվականին Նորին Սրբությունը Ս. Կալիստրատ կաթողիկոսի կողմից ստանում է միտրոպոլիտության ստորիններ:

Ս. Կալիստրատ կաթողիկոսի մահից հետո, 1980 թվականի փետրվարի 21-ին, համայն վրաց հավատալից ժողովուրդը և Վրաստանի եկեղեցական 10-րդ ժողովը Ս. Եփրեմ միտրոպոլիտին միաձայն ընտրում է Վրաստանի Պատրիարք-կաթողիկոս:

Ս. Եփրեմ Բ-ը որպես առաջնորդ պաշտո-

նավարել է Վրաստանի գրեթե բոլոր թեմերում և վայելել տեղի հասարակության հարգանքն ու ջերմ սերը:

Հանգուցյալը եղել է Խաղաղության կոմիտեի անդամ, մասնակցել է խաղաղության մի շարք կոնֆերանսների և բազմիցս ելույթ ունեցել: Նա եկեղեցիների միջև էկումենիկ շարժման ջերմ պաշտպան է եղել:

Ս. Եփրեմ Բ-ի գահակալության շրջանում վրաց եկեղեցին ապրում է հոգևոր զարթոնքի մի շրջան:

Բարեկամական ջերմ կապեր էին ստեղծված Ս. Վազգեն Ա Հայոց Հայրապետի և Ս. Եփրեմ Բ-ի միջև:

Հանգուցյալի եկեղեցաշեն և խաղաղասիրական մեծ գործունեությունը երախտագիտությամբ միշտ կհիշվի:

Տ. ԳԵՎՈՐԳ ՎՐԴ. ՍԵՐԱՅԴԱՐՅԱՆ

Մի ժողովուրդի արարչական և արարչական